

**Віталій КОНОПЛЯ,
Дмитро ПАВЛІВ**

КРЕМЕНЕВІ СЕРПИ ІЗ СТАРОГО ЯРИЧЕВА

Після кераміки кременеві серпи є найдостовірнішим атрибутом висоцької культури. Саме їм з-поміж інших артефактів з цього виду сировини приділяють найбільше уваги дослідники висоцьких старожитностей. Кременеві серпи найчастіше (після опису посуду) згадуються у різних за характером та змістом публікаціях – від окремих повідомлень до монографічних опрацювань [Крушельницька, 1972, с. 40; 1976, с. 55; Івановський, Конопля, Михальчишин, Філевич, 1998, с. 177–175; Білик, Пелешишин, Чайка, 2000, с. 92; Онищук, 1996, с. 60]. Досконалість форми цих виробів у поєднанні з високою професійною майстерністю виготовлення виокремлюють серпи з усіх відомих дотепер жнивварських знарядь з кременю доби бронзи – ранньозалізного віку. За час, що минув після відкриття висоцької культури, кількість знахідок серпів зростає і становить нині близько сотні екземплярів, зосереджених здебільшого, у фондах Львівського історичного та Бродівського історико-краєзнавчого музеїв.

Безперечно, кожна нова знахідка збагачує колекцію висоцьких серпів і дає додаткову інформацію для глибшого розкриття техніко-технологічних процесів їх продукування, розширення типологічної номенклатури та завдяки картографуванню дозволяє окреслити ймовірні продукційні центри, звідки вони потрапили на ту чи іншу пам'ятку.

Не є винятком у цьому і два серпи (цілий та уламок), які випадково знайшов на своєму городі п. Вридник Федір Іванович та люб'язно передав у відділ археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Серпи виявлені за 2 км на південний захід від села, на північному березі каналу “Яричівський”. За свідченням власника земельної ділянки, ґрунт на ній належить до типу лугових чорноземів і під час ведення польових робіт в ньому неодноразово трапляються місця з великою кількістю попелу і перепаленої землі.

Майже повністю уцілілий серп (кінчик відбитий) має довжину 154 мм з максимальною шириною 36 мм, що знаходиться дещо вище від його центральної частини. За формою виріб близький до сегмента із заокругленою п'яткою, ширина якої становить 21 мм. Спинка жнивварського знаряддя помірно дугоподібна і оброблена з обох площин дрібно- і середньофасетковою лускоподібною ретушшю. Лезо ледь увігнуте і по всій своїй довжині, за винятком основи, загострене крупнозубчастою ретушшю, що утворила своєрідні, як у пилки, зубці. На площинах серпа наявні фасетки від відокремлених сколів малої і середньої величини, з них ширина найкрупнішої не перевищує 24 мм (рис. 1, 1).

У поздовжньому профілі виріб прямий. Товщина його нерівномірна і становить в районі кінчика 3–5 мм, в центральній частині – 8–11 мм, в районі основи – 6–8 мм. Остання досить видовжена і створює враження псевдодержака.

У поперечному перетині знахідка лінзоподібна, центр зміщено в сторону леза, що пояснюється підправкою серпа (одно- або кількаразовою) з метою його загострення.

Інший уламок серпа, а це нижня його частина, має аналогічні техніко-технологічні показники. Його розміри становлять 66×40×8 мм (рис. 1, 2).

Для основи виробу властиві певні особливості обробки, які полягають у тому, що на його крайках наявні виїмки, зумисне створені майстром для кращої фіксації у руків'ї.

Первинна форма серпа з огляду на його уцілілу частину була близькою до сегмента і мала на відміну від описаного вище жнивварського знаряддя пряме лезо.

Знахідки із Старого Яричева виготовлені з темно-сірого із світлішими плямами кременю, найближчі поклади якого від місця їх виявлення знаходяться в басейні верхніх течій Західного Бугу, Стиру та Ікви. Такий кремій у вигляді конкрецій залягає на території Бродівського та

Золочівського районів Львівщини у відкладах туруну (верхня крейда) і вважається одним із найкращих гатунків цієї сировини в Центральній та Східній Європі [Конопля, 1997, с. 152–153]. Поблизу від місць його локалізації розташовані кременеобробні майстерні, котрі спеціалізувались, в основному, на виготовленні серпів.

Серпи покриті світло-коричневою патиною, яку спричинили природні особливості терену, де вони залягали. Очевидно, патина набула цього забарвлення від ймовірних тут покладів болотної руди (лімоніт), що досить часто зустрічається в заплавах річок Надбужанщини.

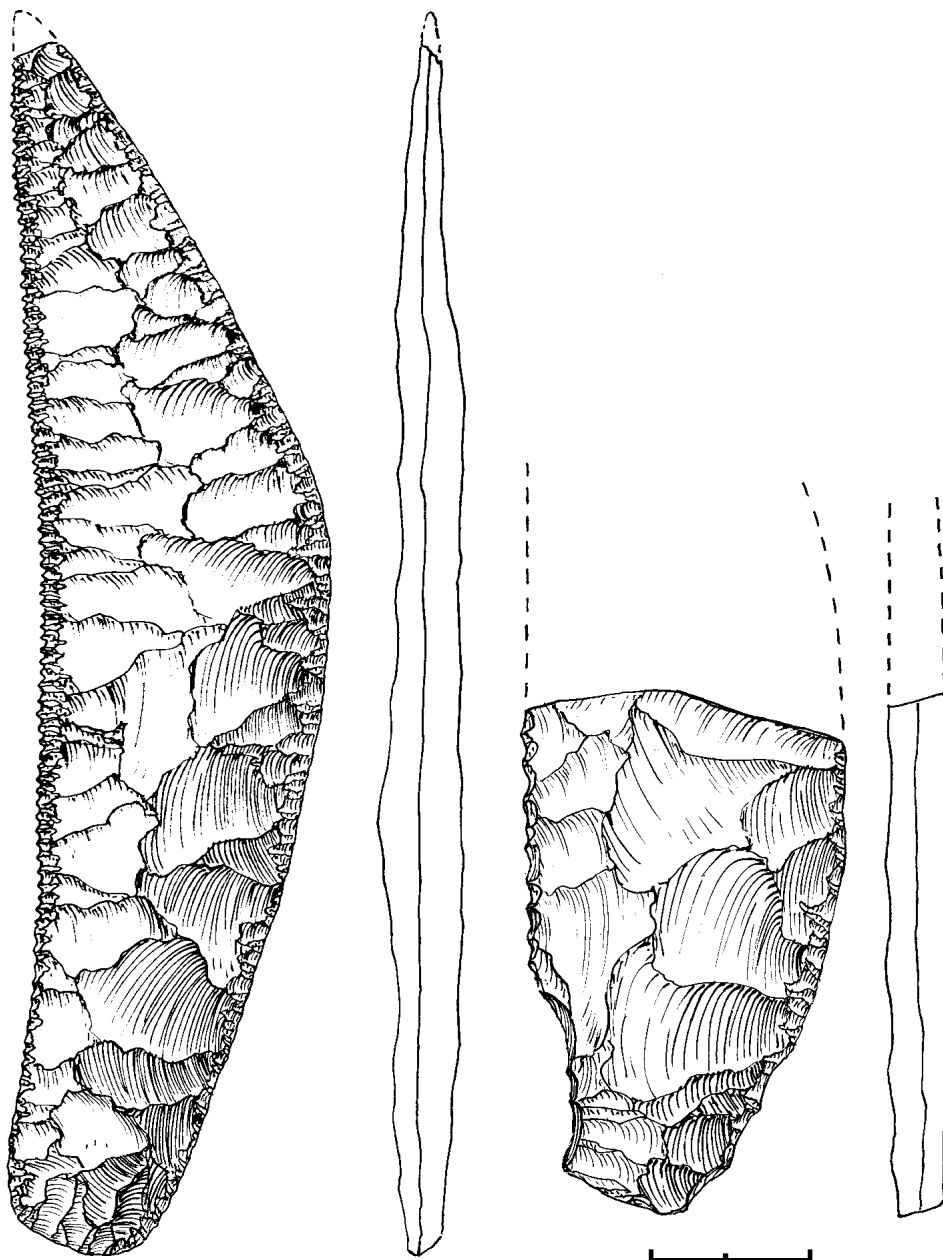


Рис. 1. Кременеві серпи висоцької культури із Старого Яричева
Fig. 1. Flint sickles of Vysots'ka culture from Staryj Jarychiv

Аналоги цим виробам, насамперед майже повністю уцілілому екземпляру, відомі з деяких поселень та поховань висоцької культури, зокрема з Конюшкова і Гончарівки Львівської обл. [Крушельницька, 1976, с. 55; 1990, с. 118] та Жукова Тернопільської обл. [Білик, Пелешишин, Чайка, 2000, с. 92].

На тій же ділянці, де виявлено серпи, п. Ф. Вридник знайшов також невелику кількість уламків ліпного товстостінного, добре випаленого посуду із нерівною, шорсткою, інколи вкритою дрібним хаотичним рустом поверхнею сіро-коричневого кольору. Відсутність характерних рис не дозволяють із впевненістю продатувати цю кераміку.

Сподіваємося, що знахідка серпів із Старого Яричева спонукає до детальнішого обстеження цього місцезнаходження аби встановити, чи ці артефакти є випадковими, чи вони пов'язані з гіпотетично існуючою пам'яткою (поселенням або могильником) висоцької культури.

ЛІТЕРАТУРА

Білик М., Пелешишин М., Чайка Р.

2000 Археологічні матеріали з с.Жуків на Бережанщині // АДЛЮ. – Вип. 4. – С. 87–104.

Івановський В., Конопля В., Михальчишин І., Філевич В.

1998 Археологічні дослідження біля с. Яструбичі // Волино-Подільські археологічні студії. – Вип. 1. – Львів. – С. 173–189.

Конопля В.

1996 Класифікація крем'яної сировини заходу України // Наукові записки ЛІМ. – Львів. – С. 139–157.

Крушельницька Л.

1972 Про зв'язки лужицької та висоцької культур // Археологія. – № 6.– С. 30–41.

1976 Північне Прикарпаття і Західна Волинь за доби раннього заліза. – Київ. – 146 с.

1990 Высоцкая культура // Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (энеолит, бронза и раннее железо). – Киев. – С. 115–122.

Онищук Я.

1996 Археологічні розвідки на Брідщині // Археологічні дослідження на Львівщині у 1995 р. – Львів. – С. 58–60.

***Vitalij KONOPLJA,
Dmytro PAVLIV***

FLINT SICKLES FROM STARYJ JARYCHIV

The report is dedicated to discovery of two flint sickles of Vysots'ka culture near Staryj Jarychiv.